

Štev. 14.

V Ljubljani, dne 15. julija.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Marjetice.*)

X.

Eo zdí se, da tvoj bližnjik
Pregréšil se je v čem,
Ne mni takoj najhujšega,
Prijatelj moj, o njem.

Premíslí vse natánko,
Mordá razvidíš tó.
Da stóril je najbóljše on,
Kar móžno je biló.

XI.

Mladèc, lej to je právo,
A tó in tó je gréh,
Možáki me učé mrační,
Da trè me srd in sméh.

Jaz vém brez vás, kaj prav je,
Kaj nápačno je, znám.
Ne hčém, da svetil méni bi,
Kdor v tèmei blodi sám.

XII.

Trpínčíte mi srce,
Trapíte mi duhá,
Da vró možjani burni mi,
Zlo v duši bol divjá.

Ostávíte me z mírom,
Da boli uteším,
Al pritrđíte me na kríž,
Da v smrti je zmirím.

XIII.

Gn príde mi trenótje,
Da oslabéva duh,
Podrl me rahle sárpice
Bi najlehnejši puh.

O Bog, tedáj me drži,
Ožví mi čvrstóst,
Da vstanem, trden prebolím
Žívénja piš in zlóst.

XIV.

Prídi mirno spanje,
Zaprí solzno okó,
Umíri tožne bóli mi,
Trapéče me hudó.

Da za trenótje mine
To burno me gorjé,
Da nôvih se navdá mi sil
Utrújeno sreé.

*) Glej „Slovana“ štev. 11. in 12.

Josip Kržišnik.

Kviško bratje!

Kviško bratje, meč v desnico,
Zemljelačnim tujcem v bran;
V boj za dom in za pravico,
Prišel je osvete dan!

Kviško bratje, v boj krvavi,
Osvobodit tlačén rod;
Lepi naši očetnjavi
Slabi tujec je gospod!

Kviško bratje, duše drage,
Vodi srd nas sveti v boj.
V prah preménimo sovrage,
Zmánimo nam kleti roj!

Kviško bratje, brž na nóge,
Nésimo jim smrt in grom,
Zložno za rojake vboge,
In za poteptani dom!

Kviško bratje, meč v desnico.
Tuja krí naj tla pojí;
V boj za dom in za pravico,
Zmago Bog nam podelí!

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Debelo je pogledal Jurij Ljudevit, ali konečno je poplačal tudi — račun. Potem pa se je urno dvignil izza mize ter tresčil z glavo ob količek, ki je nad njim gledal s stene. Obešali so nanj mehove, ali v steno so ga bili po stari navadi zabili tako nizko, da so morali gostje z glavo butati vanj, ko so izza mize ustajali. Zaječal je Jurij Ljudevit ter v bolečini spustil plašč, ki mu je zakrival lice. Tudi mu je bil odpadel klobuk, tako da se je za trenotek pokazal ostro črtani krasni obraz mladega plemiča.

Takoj so ga opazili dijaki.

„Ecce Georgius Ludovicus?“ zakričal je pegasti Augustulus.

Jurij Ljudevit se je podviral, da je prej kot mogoče izginil iz sobe. Ž njim je izginil tudi Kljukec. Ko sta prišla na tlak pred hišo, odplazila sta se kakor črni senci v noč, da ja hipoma nikjer ni bilo videti več.

V pivnici pa so dijaki kakor besni poskakali izza mize. Gospod Quintus, ki je bil med tem že davno utaknil beneški zlat v najskrivnejši žep svoje obleke, opasal si je meč ter svoje tovariše nauduševal za pretep.

„Take lepe prilike še ni bilo, confratres! Prav v past se je nam ujel! Po njem torej! Zadnjič so nas topli plemiči, in morali smo bežati, in pretočili smo marsikatero kapljo krvi! Jurij Ljudevit naj plača za vse! Po njem torej!“

Kakor burja so se drvili iz sobe. V veži jih je ustavil Janez Plavec.

„Kaj je to, confratres! Kam hočete zdaj, oho prijatelji! Malo postojte!“

„Ali ne vidiš, da smo pri delu. Stopi v stran, mi Plaute!“ kričal je Quintus.

„Oho! prijatelji! Te latinščine ne umejem! Kje je beneški cekin? Ko ste se najeli, napili in nakričali, pa bi jo radi okrog ogla popihali kakor sapa, ki je nikdo ne vidi! Confratres, kje je cekin!“

Dvignil je roko, da bi gospoda Quinta za vrat pograbil. Ali le ta je gostilničarju — ki je bil tedaj že pijan — spretno izpodnesel nogo, da se je le ta zvrnil po trdih tleh. Smijaje so se zmuznili dijaki mimo ter v črno noč — za Jurijem Ljudevitom, da bi ga pretepli po tedanji dijaški navadi.

Togotno se je vzdigaval Janez Plavec.

„Ušli so in plačali niso! Pojeli so klobase iz peči in rumeno pečena piščeta! Moj Bog, in plačali niso! Pri moji duši!“

Vzdignil se je ter planil iz veže. Tedaj se je priplazil nekdo pri zidu ter hotel stopiti v vežo. Pograbil ga je Plavec za vrat ter ga pričel daviti.

„Vsaj tebe imam! Drugi so izginili, ali tebe tiščim v pesteh!“ tulil je srdito, meneč, da je staknil dijaka.

„He! Kaj hočeš, ali nisi plačan! He! Plavček!“

Gostilničar je spoznal, da ima dolgega Kljukca v rokah; s kletvico je odletel od njega ter požrl britkost

tistega večera v razljučeno svojo dušo. Kljukec pa je lahkodušno zopet ustopil v pivnico ter hripavo kričal po pijači.

VI.

Kdor bi trdil, da je radovednost pri ljubljanskem mestnem občinstvu sad novejših dob, trdil bi nekaj, kar nikakor ni opravičeno v zgodovini slavne naše stolice.

Že za naše pripovedi je bila radovednost po beli Ljubljani tako razvita in razcvetena, kakor jo imamo priliko opazovati danes, ko se v krasnem našem mestu vse zvé in vse zvedeti hoče. Če se je tedaj ponudila prilika gledati kak „špektakul“, kakor pravi slavni naš Valvazor, dvignila se je cela Ljubljana na noge, da bi gledala, kritikovala, hvalila, grdila in obrekovala, prav tako, kakor še dandanes, ko je od tedaj preteklo že več nego dvesto let!

Pričetkom meseca septembra 1660 so se napovedali Ljubljani tuji gostje, ki so morali vzbujati vso pozornost radovednega meščanstva. Bilo je tisto v nedeljo pred cesarjevim dohodom, ko je počila po mestu vest, da so visoki stanovi poklicali hrvaško konjico, da bi sodelovala pri cesarski slavnosti. Okoli poludne je bil prijezdil v mesto vojak, sedeč na konji v srebrni opravi, katero pa je bil prah debelo pokrtil, kar je pričevalo, da je mož dolgo in hitro jezdaril po prašni cesti. Oborožen je bil z dolgo sulico, da je ž njo lahko posegel do prvega nadstropja pri hišah; na glavi mu je čepela čepica s kožuhovino in ž nje se je zibalo ponosno pero. Najbolj pa ga je krasila tigrasta kožuhovina, ki je jezdecu visela ob rami: dajala mu je vsa oprava nekaj divjaškega in ljutega utisa, kateri sta poviševala srpi pogled in dolge brke pod nosom.

Ta vojak je torej prijezdil po trgu. Takoj se je nabrala družbica, ki je iz dalje stopala za njim. Odpirala so se okna, in skoro je bilo po starem trgu vse polno meščančkov, ki so v praznji opravi prihiteli k pragom svojih hiš. Kdo je? kaj je? vpraševalo se je križema. Nihče ni vedel pravega odgovora. Neki čevljarček je menil, da je morda turški paša, ki so ga pred kratkim ujeli v hrvaški granici. A to mnenje se ni moglo dolgo vzdržati. Ko je namreč tujec prijezdil mimo zavoda očetov jezuitov ter ugledal sveti križ na cerkvi, poklonil se je v sedlu ter napravil znamenje svetega križa po zaprašenih prsih.

V hipu je bilo vse prepričano, da turški paša ni, ker se Turki ne prekrizavajo pred krščanskimi cerkvami. Drugi zopet so menili, da je mož morda benečanske ljudovlade poslanec, za katerega se je vedelo, da ima priti v mesto. Nekateri so še celo izgovarjali mnenje, da je ta jezdec gotovo papežev nuncij Caraffa; in to se jim je toliko verjetnejše dozdevalo, ker jim je bila beseda „nuncij“ čisto neznana, tako da so jo brez logične te-

žave v soglasje spravljali z dolgo sulico in tigrasto kóžuhovino, o kateri smo že poprej pisali.

Konečno ni nikdo vedel, pri čem da je. A zgodilo se je ravno tisto, kar bi se v takem slučaju zgodilo še danes. Nabral se je namreč dolg sprevod, ki se je kakor črni rep vlekel za jezdecem. Ta sprevod se je toliko povečaval, čim bolj se je bližal deželnemu dvorcu. Ko je jezdec na novem trgu skočil s sedla, obkroževala ga je gosta množica, da je komaj preril do lope. Takrat se je nekdo ojačil ter vprašal tujca, od kod da dohaja? In tedaj se je zvedelo, da je odposlan, da naznani njega ekselenciji Volku Engelbrehtu, da doidejo popoldne ob petih hrvaški konjiki v mesto.

Kakor blisk se je razširila vest po hišah, da pride hrvaška konjica in da jo hoče sam Volk Engelbrecht sprejeti in pozdraviti pri uhodu. Celo mesto je oživel. Ob treh popoldne so že goste čete sule iz mesta, tako da je po dolnji cesti kmalo vse mrgolelo praznih sprehajalcev. Hišni očetje so vodili s seboj celo svojo družino. Lahko si opazil dokaj krasnih deklet, s katerimi je naše slovensko mesto tudi tedaj že bilo blagoslovljeno, katere so sramožljivo stopale materam ob strani, materam, ki so že tudi takrat kazale tisto širokost in obširnost, ki z grozo napaja zaljubljene mladenče in s strahom, da morda vitka hčerka pozneje ravno taka postane, kakeršna je mati postala!

Med sprehajalce so se silili dijaki ter morali z nespodobnim svojim vedenjem vzbujati občno pozornost. Dražili so deklice in matere, prav kakor nadležne muhe, ki se ne dajo odpoditi. Nekaj Aricagovih vojakov je bilo tudi videti vmes; težko so stopali v teški svoji opravi. Mesarski in rokodelski pomočniki so se prikazovali isto tako ter zabavljali dijakom. Z veliko gotovostjo se je smelo trditi, da se bode krasni dan končal s krasnim pretepom.

Množica, zapustivši mesto, zavila jo je okrog zelenega Golovca ter posela potem po bregovih nad cesto

in pričakovala prihoda tujih gostov. Ob cesti, malone do Rudnika so se med grmičevje ugnezdele vesele družbice, ki so imele s seboj pijače in jedi. Skoro je po teh samotnih logih vladalo največje veselje; čula se je tu in tam godba, čulo se je petje.

Spodaj na cesti pa so še vedno dohajali novi radovedneži. Videč, da so že vsi prostori zasedeni nad cesto, stopali so dalje, dokler niso staknili zelenega kotička, kjer je bil razgled na cesto, tako da so smeli giniti zavest, da bodo mogli vse videti, vse opazovati.

Proti štirim se je pripodila po cesti mogočna, bliščeča se kavalkada. Volk Engelbreht si je bil zbral najmanj štirideset kavalirjev, s katerimi je sedaj prijezdil iz mesta ter hitel nasproti hrvaški vojski. V srebro in zlato so bili opravljeni konji ter ognjeni s pisanimi šabrami. Volku Engelbrehtu pa se je svetila teška zlata veriga okrog vratu ter pričevala, da je njen lastnik prva in najvažnejša oseba v deželi. Občinstvo nad cesto je ustajalo ter z naidušenim „eviva“ pozdravljalo deželnega glavarja. Čudno, ali vender je resnično, da je takrat v našem mestu veljalo obilo laških šeg. Laščina se je tedaj govorila po beli Ljubljani morda še v obilnejši meri, kakor sedaj — nemščina.

Volk Engelbreht se v svoji prirojeni ošabnosti ni menil za množice kričanje. Da ga je le ta morala pozdravljati, bilo je samo ob sebi umljivo; da bi pa se moral grof Turjaški umazani družbi zahvaljevati za pozdrave, to bi se ne bilo visokemu gospodu niti v spodobnost štelo! Množica je tedaj kričala, a Volk Engelbreht je dirjal mimo, kakor bi ga nosile sape peroti.

A še mnogo več pozornosti je vzbudil v tistem hipu drug plemenitaš, ki se je kmalo za Volkom Engelbrehtom prikazal na prašni cesti. Bil je to vitez Janez Solnce, in je s sabo vodil rožnato svojo soprogo, prekrasno Ano Rozino.

(Dalje prihodnjič.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Go ti je sodnji dan, kakor nam je o njem pravil latinski duhovnik,“ govorili so nekje pred vrati.

„Res, da je sodnji dan! — In vender ni nikdo izmed vas molil na Dragi. Zato se tresite in bežite; bogovi so blizu in Perun zna tudi po zimi treskati v oblakih in strele metati nad vaše kljubujoče glave.“

Voděrad je kazal vedno na ogenj, držeč kučmo v rokah, in njegove oči so se svetile strašneje nego zapaljena debla.

Kmetje po hišah si malone dihali niso upali; bali so se v resnici, da se bodo danes bogovi nad njimi maščevali za mnogoletne njihove grehe.

„Niso zastonj predniki imenovali te vasi Kvilice,“ dejal je opat redovnikom, gledaje skozi okno na ogenj, ki se je širil nenavadno hitro.

„Kar sem tu v treh dneh doživel in videl, še celo svoje življenje nisem doživel in ne videl. Zastonj sem menda razkladal temu ljudstvu na vladikovem grobu o križi; tedaj, ko so me poslušali, mislili so tudi že na nove prevare.“

Božetěch utihne, ker v hišico pod dvorom se je razlegalo s strašnim glasom rjojenje Voděradovo.

„Tako bode zažarela cela češka zemlja, ako ne bode starim bogovom v čast žgali žrtev. Pojdite, nad kristijane! S tem storite največjo dobroto duhovom svojih dedov, ki ne morejo mirno počivati, temveč kakor volkodlaci blodijo po lesovih.“

V vasi se živa roka ne gane.

Bodite tedaj prokleti do najposlednejšega kolena. Naj se po pravici tukajšnje gnezdo zove na vekov veke

Kvilice“, zasiče z jeznim glasom razjarjeni žrec in izgine gori za cerkvijo.

Ni se še začelo daniti, ko so iz kviliškega dvora drčale sani, na katerih je sedelo šest mož: opat Božetěch, Pomněn, dva redovnika in zraven voznika Krivoglav.

Temu poslednjemu bi bilo življenje v Kvilicah veliko breme. V Sazavi ga sprejmo za brata, in tu se mu bode vsaj mogoče dobro pripraviti za pot, katero mora nastopiti revež in bogatin; revež raji, ker se mu bode tam gori baje bolje godilo.

V dolini je gorelo do sedaj grmovje, ali sneg, ki je po polnoči začel padati iz sivih oblakov, zadušil je nekoliko ogenj.

Nocoj je komaj kdo v tej vasi spal. Ko so v temi videli sani iz dvora drčati, vedeli so dobro, kdo je v njih.

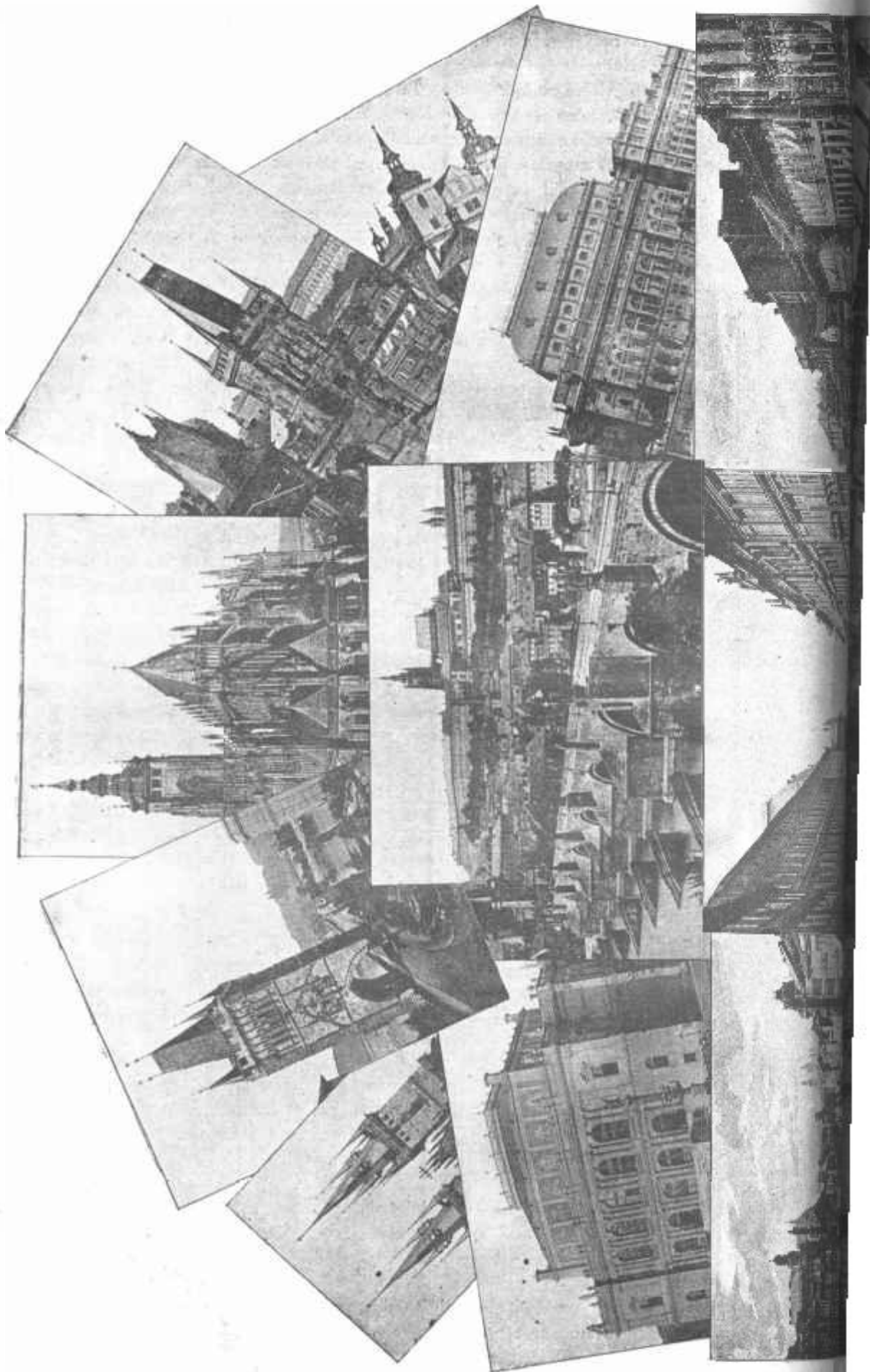
„Vender tedaj,“ zašepetal je marsikateri kmet. „Imeli bi ga tako radi kakor očeta. Takih je malo, kakor je bil Dobrovit. In da gre proč? Temu vsemu je uzrok Hořeševiška. Saj si jo videla pri pogrebu. Kakor pav je stopala in lase na glavi je imela razpletene, da so vsi gledali za njo. Le v pohujšanje je bila.“

„Da se Boga ne boji,“ dostavila je marsikaka kmetica in pomislila pri tem na svojo hčer.

V Kvilicah so še gledali v to stran, koder so se odpeljale sani, ko je že zdavna utihnilo zvenketanje kraguljčkov, obešenih konjem na vratovih.

Taki časi, kakeršni so bili za Dobrovitovega vladikovanja in pred njim, ne vrnejo se tako hitro. Ne redkokedaj izginejo popolnoma.

Tudi po Krivoglavu se jim bode tožilo. Kdo ve, kdo se sedaj naseli na Pomněnovem posestvu. Že v Kutrovicah je bilo drugače; tudi v Hořeševicah, in sicer zato, ker je v poslednjem dvoru vladala Drslava. Ali kjer žena vlada, pravili so že stari ljudje, tam je tako, kakor če se priplazijo kače med ptiče.

VIII.

Kmet Krušina.

Žalostno je sedel Krušina za mizo in žena njegova si je na klopi pri peči otirala solze s predpasnikom. Kmetovo čelo je bilo zamračeno in iz oči mu je odseval divji žar.

„Žena, če je res, kar sem ti pravil, bodi Bog njemu in meni milostljiv,“ pretrga najemnik z globokim glasom dolgo molčanje.

„Verjel sem mu, kakor verujem svojemu Bogu, katerega molim, da bi varoval mene in tebe in da bi bili otroci nam roditeljem v čast. — Gorje tebi, Božetéh, ako si prevaril moje zaupanje, ako si zato zahajal k najemniku Krušinu, ker ima lepo hčer in ker ti je nje obraz ugajal. Krušina bi pozabil, da je tvoja glava posvečena in da si sluga Gospodov.“

Te besede so prodirale v presledkih ustna kmetova, kakor kedar v dolu giblje veter vrhove hrastov.

„Vse je laž in vse le izmišljeno obrekovanje na opatovo glavo, izmišljeno od njegovih sovražnikov. — Izženi za Boga, mož, te misli iz glave!“

Krušina svoji ženi niti ne odgovori; prijel se je nekolikokrat z desnico za čelo, kakor da bi hotel zapoditi oblake z njega. Ali ni jih mogel odgnati; kakor pričarani so tičali na njegovem nagubančenem čelu. Na njegovem obrazu se je objavil še hušji izraz, in oko je zaplamtelo divje kakor ogenj, tako da se ga je žena ustrašila.

„Da je to laž in obrekovanje — katero so izmislili njegovi obrekovalci in sovražniki?“ izpregovori mož in se ozre ostro na svojo ženo. „Saj morda še sama posreduješ in zategadelj mi prigovarjaš, naj bi veroval, da je vse laž. Morda — — —“

„Trojedini Bog, ohrani njegovo pamet,“ zatarna Dobrovka.

„Mojo pamet? Sem li morda brez pameti?“ zadere se Krušina. „Prav praviš; blazen sem. In zato pojdem k njemu, povem mu to v obraz, in potem ga zadavim. Nikamor ne pojdem tožit, ker bi nikjer nič ne opravil.“

Malostranski mostni zvonik.
Emauska cerkev na Slovanech.
Naročno gledališče.
Prikopi.
Karlov.
Višeograd.

Cerkev sv. Vida.
Karlov most in Hradčany.
Ferdinandova cesta.
Staromestni breg Vltave.
Križavniška cerkev in kameni most.

Staromestni mostni zvonik.
Tinska cerkev.
Rudolfinum.
Václavski trg.
Staromestna zbornica.
Most na verigah.

Zlata, slovenska Praga.

Krušina stopi proti vratom; ali žena se mu vrže na prsa in ga prime okoli pasa.

Toda najemnik se ji izmakne in plane hitro skozi vrata na dvor.

Radke, ki je stala v vratih, še ne pogleda.

Oče, Božetěch je odšel z nekoliko brati v Prago. Umrli je kralj; jezdil je baje na lov in je padel tako nesrečno s konja, da je bil takoj mrtev.“

„In k tebi se je prišel posloviti, kaj ne, Radka? Zato te od jutra že nisem videl,“ zamrmra Krušina in beži proti samostanu kakor besen.

Radka ni razumela njegovih besed; kakor so ji tudi bile nerazumljive zbodljive očetove besede, ali pod priprosto jopico jo je nekaj hudo zbodlo.

Strachota je tudi odšel z opatom. Od onega jutra, ko je našla vsega zmešanega, govorila je ž njim le dvakrat.

In vselej ji je pripovedoval tako čudne reči, da ni mogla njegovih besed še razumeti. Danes zjutraj ji je na primer rekel, da naj se varuje hudobnih jezikov! in ko bi se več v Sazavo ne vrnil, da naj nanj pozabi. In ne besede več ji ni rekel, temveč je odšel še hitreje kakor pred kratkim oče proti samostanu.

Tudi vratar Božek se je začudil poplašnemu Krušinovemu obrazu, ko mu je odprl. Najemnik ga danes še pozdravil ni.

„Kam, Krušina, — kam? Opat je odšel zjutraj zgodaj z Vojislavom in Soběhrdom h kraljevemu pogrebu.

„Ne vprašam po njem!“ odgovori jezno Krušina in še hitreje stopa proti Kananovi celici.

„Tudi tega že zapletajo v svoje mreže? — Prišel si v dobre roke. Potrebujete te, da bi jim pomagal; drugače bi se ne menili za te. In ko jim pomoreš, zopet se ne bodo več zmenili za te. Ali potem?“ Stari vratar je vzdihnil globoko, odšel v svojo sobo in priložil poleno, da bi se mu otajalo okno.

„Ni te, opat moj, poslal vladika zastonj s križem v Rim, ne. Hoteli so se te znebiti, ker pa se te niso znebili, zato ti kujejo skrivne spletke za hrbtom in ti se jim težko ubraniš. Z Vratislavom je pala tudi tvoja

zaščita,“ govoril je sam s seboj stari brat, metaje borovčeve okleške na ogenj. „Ali ko bi Božetěch moral iti, grem ž njim. Od teh latinskih duhovnikov ne vzamem v usta niti grizljeja. Rajši se bodem živel o želodi. Nekaj jih je v našem samostanu, ki so kar naravnost z vragi v zvezi, in med temi nekolikimi so trije, katerim ne verujem, tudi ne, kader molijo. — Kakor pravim, opat, le Bog ti še ostaje, in ta je tako daleč in tako visoko!“

„Ravno prav mi prideš, Krušina. Saj bi bil danes sam prišel k tebi,“ ogovori brat Kanan prišedšega kmeta in se mu uljudno nasmehne. „Kakor se vidi, nisi se danes dobro naspal.“

„Da, res je, da se nisem dobro, oče,“ odgovori kmet z žalostnim glasom. „Hotel sem se z opatom zgovoriti. Sreča za me in zanj, da je odšel; danes nisem sam svoj gospodar. V oči bi mu povedal, kar imam proti njemu.“

„Ti si prenagle jeze, brate, in treba se ti je miriti. Tako bi sebi in nam ne pomagal; še celo pred sodnika bi te pognal.“

„Nisi li govoril resnice? Resnico, mislim, da more vsakdo povsod odločno govoriti.“

„Žal Bogu, brat, da je mnogokrat ne more. — Vi kmetje med seboj še še; ali poskusi in reci kaj nemilega gospodu v oči, in videti hočeš, kako ti plača za to resnico. Ne veruješ li mojim besedam? — Ne veruj tedaj, da hodi k vam v hišo in da ti je hčer omamil. Tudi Strachota ve . . .“

„Ne besede več, menih, sicer ti usta za zmiraj zaprem!“ odvrne grozeče kmet in se zagrabi z obema rokama za glavo, kakor da bi se bal, da mu ne počí.

„Radka moja! — Drago dete moje!“ zatarna Krušina. „Zato te je oče vzredil, zato te je mati porodila, da bi postala blodnica, ko dorasteš? Ali si ga videl ž njo? — Zadnjikrat te vprašam; ne ogibaj se mojim očem in govori sedaj jasno!“ divja kmet, zagrabi redovnika za ramena, strese ga in mu tako scela od blizu pogleda v rjave oči, ki so tako neodločno zrle izpod rumenkastih obrvi in s katerimi je tako prestrašeno begal sem in tje po sobi.

(Dalje prihodnjič.)

O imenu: Slověne.

Prvotnem pomenu slovanskega skupnega imena, katero se je med vsemi najbolj razširilo, namreč o imenu *Slověne*, razpravljalo, razglabalo in pisalo se je v novejšem času mnogo.

O virih in oblikah, v katerih se nahaja to ime, razpravlja korenito P. Šafařík v svojih *Starožitnostih* II., 25. Šafařík omenja: „Ako se izražamo za misel, da je *Slovanje* morebiti nastalo iz geografskega imena *Slowy*, bodisi da se je tako nekedaj imenoval velik predel ali pa samo kraj slovenske (windisch) dežele, ne moremo pritrditi misli, da se je to geografsko ime imenovalo tako po slovanskem jeziku (slovo, slovanské), ki je vladal v nji. Prvotna, jednostavna in prastara imena dežel,

krajev, mest, rek itd. tičejo se vselej enakih predmetov in njih svojstev, nikdar pa ne vrhunaravnih;“ torej *Slawe* ne iz: slava, in *Slověne* ne iz slovo (beseda, jezik).

Nestor razumeje po vzgledu grških in latinskih pisateljev srednjega veka z imenom *Slověne* vsa slovanska plemena v Evropi, vendar pa rabi to ime tudi v ožjem pomenu o prebivalcih okoli „Mojska“ (drugo ime za „Ilmen-See“) in Novgoroda, katere kar *Slavjany* imenuje.

Ako je ime geografsko, in znači li topično posebnost, onda so Slověne prebivalci predelov vrelčnastih in vlažnih, za kar govore tudi imena: *Slověna*, reka v guberniji Volhiniji, *Slověšinka*, pritok Slověne v guberniji Minskem, katera je malone povsema vrelčnasta in vlažna.

V Kozjem na slovenskem Štajarskem je kraj *Poslavje*, kjer se mnogo vrel pretaka.*)

Razlagoč tedaj to ime, držati se nam je korenike: *slu-slav* = sanskr. *sru-srav* fundere perfundere, iz katere so postala potočja imena *Slu-n-ica* na Pohorji na Štajarskem, in torej isto, kar reka pomeni.

Koreniko *sru* nahajamo v besedi *o-s(t)rov*, otok, prav za prav, kar je oteklo, v staroslovenščini *o-s(t)ru-j-ati*, perfundere; *t* je epentetičen.

Gilferding navaja znano jugoslovansko besedo: *slaviti*: vino mešati z vodo, v svoji knjigi O srodstvju jezika slavjansk., str. 27., in primerja staroindijsko: *sru* — *sra-vajami* liti.

Slaveni, Slovane bi bili potemtakem prebivalci vlažnih, vrečnatih predelov. To pleme (Slověnov) je na pozorišče zgodovine najmočnejše in najuspešnejše stopilo in je najbrže pozneje po njem obviknolo skupno ime za veliki narod, katerega so grški in latinski pisatelj imenovali: Veneti, Οὐενέθζι.

Toda tudi naslednje razlaganje je vredno uvažiti.

Victor Hehn¹⁾ izvaja ime: *Gutos Gutans*, skand. *Gautar Gotar*, nem. *Gothen*, iz *giutan*, liti *giessen*, in

starnord. *gjóta*, parere *procreare*; Gothi so mu *effusi*, *profusi*, die *Ergossenen*, t. j. die *Erzeugten*, iz krila zemlje porojeni (primeri: *thiuda*, Volk, iz česar je *deutsch*, *Deutschland*, iz korenike *tu*, *crescere*). Jednako je po Hehnu nastalo ime *Letuwis*, Litavcev, iz *leti* fundere, *letas* fusus; in tako bi utegnili pri razlaganju imena *Slověne* veljati jednaki nazori, in bavarski geograf (med 866—890), naštevajoč slovanska plemena, pristavlja konečno še te besede: „*Suevi non sunt nati, sed seminati*,“ utegnil bi bil pravilno razlagati ime Slověne. Da je s *Suevi* imel v mislih Slovane, priča to, da je zapisal to opomnjo, ko je že naštel slovanska plemena na Nemškem, kajti germanskih *Suevov* ni bilo več za njegove dobe, in za malo švabsko pleme v denšnjem Wirtemberškem in okoli Augsburga vender ni mogel svojega strmenja izraziti. Sicer pa je večina od bavarskega geografa naštetih slovanskih plemen prebivala v zemljah stare Suevije.

Davorin Trstenjak.

*) Sem spada tudi Slovník, ime vrečnastega brega²⁾ na levem bregu Savine pod Celjem.

1) Victor Hehn: *Culturpflanzen*, str. 470—71.

H r v a š k i s p o m i n i .

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Nemških novinah in v spisu slovečega učenjaka slovenskega sem bral, da je Varaždin nemško mesto. Skoro bomo videli, da so ga zmatrali tudi razni dunajski mogočniki za nemška vrata, skoz katera bi se dala najlažje napeljati germanska poplava v hrvaško kraljevino. Ker so me narodnostne razmere jako zanimale in mikale, hotel sem se sam uveriti, če govori tuje novinarstvo in knjiga našega rojaka resnico. Prvo opazovanje se je s temi spisi ujemalo. V velikih gostilnicah, na gosposkih plesiščih in sprehajališčih se je malokdaj čula kaka hrvaška beseda. Vsa bolj odlična mestna gospoda so se razgovarjali na javnih krajih po nemški, sosebno kadar so imeli pri sebi kako gospo ali gospodično. V gledališči so igrali nemški glumci, in ljudje, ki so zahajali vanje, menili so se med sabo po nemški. V bogatejših prodajalnicah so povpraševali vsakega gosposki oblečenega človeka, česa želi, najprej po nemški. Dvakrat sem se napotil v kazino. Samodržno je vladala nemščina tudi v nji. „Narodne novine“ so ležale na konci mize na kupu v zavitkih — v žalosten dokaz, da jih nihče ne bere in niti ne pogleda. Vsi drugi časniki so bili nemški, in iz ust gospodov, ki so jih čitali, nisem čul ni jednega domačega glasu. Imena in napisi na gostilnicah in prodajalnicah, naznanila, da se daje v najem kako stanovanje, in druge take reči so bile pisane do malega vse na nemškem jeziku. Samo pod debelim naslovom: Bierhalle je čepel drobnočrkasti hrvaški prevod: Pridvorje piva. Ta in še mnoga druga znamenja so dokazovala tujemu opazovalcu neovržno, da je Varaždin povsema ponemčeno in Slovanstvu izgubljeno mesto,

itak sem se prepričal že prvi teden na svojo neskončno radost in tolažbo, da so zmotljiva in lažnjiva.

Varaždinci imajo veliko vrtov, polja in vinogradov. Mnoge rodovine žive največ o kmetovanju. Videl sem, da so ti mestni poljedelci čisti Hrvatje. Varaždin je bil prostorni svoji okolici glavno tržišče. Nahajalo se je v njem razven velikih tudi dosti malih trgovcev in množstvo vsakovrstnih rokodelcev, obrtnikov, težakov in služabnih ljudi. Našel sem med njimi res da posamične tujce, ali ogromna večina je bila slovanskega rodu. Hrvaški se je govorilo tudi v mnogih, jako trdnih in uglednih gosposkih rodovinah. Dobro se še spominjam, kako silno sem se začudil, ko sem prišel povabljen v hišo g. E—, ki je imel nemško ime in sem ga zmatral za Nemca, da nisem slišal med obedom nijedne tuje napitnice, nijednega nemškega pomenka. Sčasoma sem se uveril, da znajo malone vsi pravi Varaždinci prav dobro svoje kajkavsko narečje. Za silo so tolkle slovanski celo hčere mojega gospodarja, majorja Strohberja in nekaterih drugih tujih častnikov. Naj se ne misli, da si je ohranilo neomajano svojo narodnost samo prosto ljudstvo. Hrvaška je bila v Varaždinu tudi malone vsa višja inteligencija: med uradniki, profesorji, učitelji, duhovniki, odvetniki, zdravniki ni bilo, kar vem, nobenega Nemca.

Kdo in kakovi so bili tedaj faktorji, ki so dajali Varaždinu na videz nemško podobo? Njihovo jedro in glavno krdelo so sestavljali doseljeni tujci in Judje, ki so se pomenkovali med sabo in tudi s hrvaško gospodo brez izimka po nemški. Ti ljudje so pritiskali kakor mora meščane in kmete. Že zdavnaj so se bili

polastili vse velike in precejšnjega dela male trgovine in so se množili po porodih in doseljencih, da je morala človeka groza spreleteti, ko je pomislil na bodočnost. Jaz bi pa vender dejal, da hrvaški Judje niso taki lopovi, kakor jih opisujejo. V primorji sem poznal nekatere jako poštene. Tudi Varaždinci in Zagrebčani niso grajali in sovražili vseh. Z jednim sem se vozil na Štajarsko. Na potu sva razpravljala sama verska vprašanja. Skoro sem uvidel, da je sopotnik moj jako izobražen in moder mož. Kakovega duha je bil, kažejo njegove besede: Jaz sem ponosen, da sem Jud, že zato, ker se je porodil iz mojega naroda največji reformator, prijatelj in dobrotnik vsemu človeštvu — Kristus! Za nemško naselbino je trebalo zmatrati tudi upokojene častnike. Varaždin se je zval takrat „hrvaški Pensionopolis“. V žilah teh dosluživših vojakov se je pretakala največ slovanska kri, ali v vojnih šolah in službi so se bili popolnoma ponemčili. V njihovih hišah se je govoril, bral in častil samo nemški jezik. Judom, pokojnikom in drugim tujcem so se pridružile nekatere ugledne in imovite rodovine trgovske in obrtniške, ki so bile po imenu in krvi slovanske, na pr. Pustova, Melinčevićeva, Fodorjeva i. dr. Ti življi so tedaj gospodovali v kazini, prvakovali na plesih, skrbeli za nemško gledališče, šopirili se na šetališčih in se porivali na prva mesta v vsem društvenem življenji. Posredno je pospeševala nemški jezik na Hrvaškem nesrečna latinščina, ki je vladala v šolah in uradih in se zmatrala za glavni pogoj in znak višje omike. Pred l. 1835. je hrvaško razumništvo slabo spoštovalo in maralo svojo materinščino, ni torej čudo, da so se brigali za njo še menj tujci. Hrvaškemu narodu, živečemu v večine v zadržah, ni bila sila zapuščati plodna polja in prijazne svoje gorice. Mesta so se mu napolnjevala že od nekdanj z Nemci, nemškimi Judi in Slovenci, ki so bili pa tudi dostikrat močno ponemčeni, zlasti štajarski, kateri so dohajali v bližnji Varaždin. Tem doseljencem je prišla marsikje vsa obrtnost v roke. Na tak način je zavladal v trgovini nemški jezik in se ukoreninil in razširil tem laže tudi v društvenem življenji, ker ga ni odbijal noben naroden upor. Hrvaški velikaši so se navzeli v vojaki, na potovanjih svojih in v občevanji tujega duha; v njem so odgajali tudi otroke svoje in se veselili njihovega nemškega žlobudranja. To gospodo so posnemali bogatini in mestni prvaki in ugledniki. Nemcu je gospodljivost menda prirojena. Svojo narodnost hoče posiliti v Avstriji vsakemu, sosebn pa Slovanom, ki so med vsemi narodi najbolj ovčji in popustljivi. Izobražen in gotov jezik,

kakor je nemški, ima že sam po sebi veliko moč in prikupljivost. Lahkoživni gospodi se je priljubil najbolj zarad svojstva, da se daje na njem prav veliko govoriti, če človek tudi le prav malo ve in zna, kajti duhovite misli in pametni razlogi se kaj lahko nadomeščajo z lepimi frazami, donečimi čenčami in uljudnimi pokloni. Godilo se je na Hrvaškem kakor pri nas. Če je sedelo za mizo deset domačinov in se jim je pridružil kak Nemeč, začelo je govoriti temu jedincu za voljo vse društvo po nemški. Prilike naučiti se ga bilo je dovolj po vseh hrvaških mestih. V Varaždinu se je gojil zlasti v dekliških šolah. Koliko se je učilo v njih hrvaški, ne vem; o tem pa sem se sam prepričal, da mnoge gospodične niso znale hrvaški niti ročno čitati. Brale so samo nemške romane, tudi so se pomenkovale navadno le po nemški. Tudi sem zapazil že v Varaždinu grdi običaj mnogih hrvaških gospodov, da so dokazovali gospem in gospodičnam udanost in priljudnost svojo s tem, da so jih po domače samo pozdravljali, razgovarjali pa se z njimi vedno le po nemški. Še večje graje pa je bil vreden slepi fanatizem mladih Ilirov, da so se rogali ljudem, kateri so govorili kajkavsko narečje. S to neoprostno bedastočo so pregnali marsikatero krasotico v nemški tabor. Več znanih gospodičen mi je potožilo: Mi smo Hrvatice in se menimo rade po hrvaški, ali to seveda tako, kakor znamo, po varaždinski. Ti napihneni Iliri pa nam se smejejo, da ne zavijamo po njihovo. Ker nečemo, da bi nam kdo zabavljaj, rabimo v društvih nemški jezik. Ali navzlic tem odurnim prikaznim se je moral imenovati posledek mojega opazovanja jako povoljen. Zdaj nisem mogel več dvojiti, da je Varaždin po veliki večini svojih prebivalcev korenito hrvaško mesto in da gospoduje torej v pisarnicah mestnega magistrata po vsi pravici narodni jezik. Bahata nemščina, ki se mi je silila od konca tako nadležno, malone na vsakem koraku pred oči, ni bila po natančnem ogledavanji nič drugega, nego gosta plesnoba, katera se je prijela površja društvenega življenja. Vsi pravi Varaždinci so ljubili rodno svoje mesto in hrvaško domovino, vsi izobraženci tamkajšnji so se zmatrali ponosno za sinove in ude hrvaškega naroda in kraljestva. Nikjer nisem našel ne sence sovražnosti proti Hrvatom, ne sledu kaki nemški stranki ali propagandi. Zdaj ko poznamo narodni značaj prijaznega Varaždina, opisal bom nekatere važnejše in mičnejše prigodbe in reči, ki so se vršile prvo leto mojega bivanja v bratovski hrvaški deželi.

(Dalje prihodnjic)

Slovensko pravniško društvo.

Ko smo Slovenci v zadnjih letih na literarnem polju manj ali več napredovali, zanemarjali smo malone popolnoma pravniško polje, katero zahteva največje pozornosti naše in najbolj ustrajnega delovanja. Naša enakopravnost je še vedno bolj zabeležena na papirji, nego se izvršuje v dejanji, in po naših

uradih ima še z večine prvo mesto nemščina, kajti domača beseda si še ni priborila tiste veljave, katera jej pristoji po naravnih in državnih zakonih. List, kateri naj bi razpravljaj pravniško vsebino v našem jeziku ter pospeševal slovensko uradovanje, je umrl in še ni dobil naslednika, kljubu temu da že teče drugo leto, kar je

zagledala zadnja številka „Slovenskega Pravnika“ beli dan. Govorilo se je tedaj mnogo, da bode ta list zopet oživel, a ukrenilo se še ni nič zaradi njega in še sedaj ne vemo nič pozitivnega, je li se še sploh kdo misli poprijeti tega dela? In vendar nam je ta list, kateri naj gladi našemu jeziku pot v c. kr. urade in mu pribori potrebno veljavo, potreben kakor ribi voda. Zato ga pa moramo zopet oživiti ter mu zagotoviti trden in uspešen obstoj.

Pa ne le pravniški list je, kateri tako pogrešamo slovenski juristi. Dobri prevodi avstrijskih zakonov bi jako pospeševali uradovanje v domačem jeziku, kajti pritožba slovenskih juristov, da nimajo prevodov avstrijskih zakonov, ni popolnoma neutemeljena. Sicer je bilo več zakonov prevedenih v naš jezik; a ne le to, da je v nekaterih prevodih jezik že zastarel, ozreti se je treba tudi na to, da so ti prevodi raztreseni po raznih letnikih državnega zakonika in da nekaterih celo za lep denar ni več mogoče dobiti. V posebnih zvezkih je izšel le občni državljanski zakonik in kazenski zakonik; nekateri zakoni pa celo niso bili nikedar preloženi v naš jezik. Če se bomo zanašali vedno le na to, da nam bode vlada preskrbela prevode vsaj najpotrebnejših zakonov, katere potrebuje praktičen jurist tako rekoč vsak dan, ter jih izdala v ročni obliki, čakali bomo Bog ve še koliko let in nazadnje bomo na istem stališču, na katerem smo danes, kajti skušnja nas uči, da vlada naših utemeljenih zahtev ne zmatra za resne ter ima vse druge skrbi. Če hočemo tedaj kaj doseči, poprijeti se moramo z vso ustrajnostjo in energijo tega dela. Tega ni kos posamičnik; tu je treba skupnega delovanja — to naj bi bila naloga slovenskemu pravniškemu društvu, katero naj si ustanovimo. Misel ta se je že sprožila v zadnji številki „Slovenskega Pravnika“ (1883), a je potem zopet utihnola. To društvo, katero naj bi bilo dostopno vsem slovenskim vseučiliščnikom, in kateremu naravni sedež bi bila bela Ljubljana, pospeševalo bi tedaj razvoj prava v teoriji in praksi ter se posebno oziralo na naše potrebe in razmere. Program tega društva bi bil tedaj ta:

- a) izdajati pravniški list v slovenskem jeziku;
- b) skrbeti za dobre prevode avstrijskih zakonov ter jih izdajati v Manzovi obliki;
- c) določiti pravne termine ter skrbeti za dosledno in enakomerno pisavo v pravniških spisih;
- č) skrbeti za to, da se nabirajo in objavljajo pravni običaji slovenski;
- d) pospeševati pravniška predavanja in razgovore o raznih pravniških vprašanjih;

e) ustanoviti društveno knjižnico, v kateri bi se nahajale vse bolj pomenljive knjige pravniške vsebine.

„Slovenski Pravek“ bi bil potemtakem glasilo temu društvu; on bi donasal mimo društvenih predavanj in poročil zanimive razsodbe raznih sodišč ter objavljaj kritična poročila o novih pojavih na pravniškem polju. S tem da vzame pravniško društvo list pod svoja krila, zagotovljen mu je obstoj bodisi v duševnem ali gmotnem oziru. V Ljubljani je mnogo duhovitih juristov, ki bodo gotovo v prid društvu delovali ter mu svoje podpore ne bodo odtegovali, pa tudi na kmetih zunaj Ljubljane se bode našel gotovo marsikateri jurist, ki bode društvu pošiljal praktične doneske. Tako bi pravniški list bil z raznovrstnim pravniškim gradivom preskrbljen, in društvo se ne bi moglo pritoževati, da mu ne dostaje gradiva za list; pa tudi v gmotnem oziru bi moglo društvo dobro stati. Če pomislimo, da bi vsakdo, ki pristopi temu društvu kot član ter redno doplačuje letni donesek, dobival društveni list brezplačno, in če bi bilo mogoče, tudi od društva izdane prevode, ali če tega ne, vsaj po znižani ceni (kajti za nečlane bi se cena društvenemu listu in od društva izdanim knjigam primeroma povikšala,) prepričani smo do celega, da se društvu tudi z gmotnimi skrbmi ne bode boriti. V tem mnenju nas podpira tudi posebno to, da sedaj službuje po slovenskih pokrajinah mnogo juristov, bodisi advokatov, notarjev bodisi drugih uradnikov, ki se živo zanimajo za napredek našega naroda in ki bodo iz srca radi kaj žrtvovali za tako blagi namen. Jednaka društva že delujejo v naših bratih Čelih in Hrvatih, njih gmotni položaj je jako povoljen in ugoden, in od teh društev izdana časnika se odlikujeta z jako mnogovrstnim in izvrstnim pravniškim gradivom. Posnemajmo tedaj naše slovanske brate tudi v tem oziru! Pa tudi na Kranjskem je bilo ustanovljeno tako društvo leta 1861., a na nemški podlagi, in to je bil tudi glavni vzrok njegovemu poginu leta 1868.

Stvar je vredna splošnega razmišljanja; da bi le našla mnogo odmeva pri slovenskih juristih! Gotovo so pa v prvi vrsti poklicani juristi, bivajoči v Ljubljani, med katerimi je toliko izvrstnih in odličnih moči, da delujejo na to, da se to društvo ustanovi. Ti naj z drugimi slovenskimi juristi ukrenejo vse, da bode moglo to za vzbujanje pravne zavesti med slovenskim narodom, za pospeševanje slovenskega uradovanja in za dejansko izvršitev enakopravnosti našega materinega jezika toli potrebno društvo svoje plodonosno in uspešno delovanje pričeti z bodočim novim letom. V to pomozite Bog!

Al. Hudovernik.

Zlata, slovanska Praga.

Pve mesti sta, kateri bi moral vsak Slovan izgovarjati s častitljivim spoštovanjem, Praga namreč in Moskva. Vsako za se ima za občno Slovanstvo svojo veliko važnost in znamenitost, a obe se podpirata in opirata skupno s svojimi uplivi na Slovan-

stvo: obe sta oči, s katerimi vidi Slovanstvo le jeden namen. Avstrijskim Slovanom osobito je Praga najbližje stolno mesto, kjer morejo njih želje in nadeje najti svoje podpore, svoje zaščite; in čim odkritosrčneje se bodo oklepali Prage avstrijski Slovani, tem izdatnejša pomoč

jim bode mogla tudi Praga biti in jih podpirati, da si ohranijo svojo narodnost, in to s čisto slovanskega stališča, iz pravega bratskega srca.

Praga se ne imenuje brez uzroka zlata, slovanska Praga. S pridevkom zlata Praga označuje Čeh njeno starodavno slavo, a tudi krasote njene leže, da se v tem oziru pač nobeno drugo mesto srednje Evrope ne more ž njo meriti. Dasi imata Dunaj in Berolin več prebivalcev, več novih staveb nego Praga, ali v tem, kar nazivamo „aerugo nobilis“ zgodovine, ne moreta je nikdar dohiteti ne Dunaj ne Berolin. — Slava je vzrasla Pragi iz svoje prikupljivosti in privlačnosti, a ne na okovih podvrženih in tlačanih narodov, kakor žal mnogokateremu drugemu v političnem pogledu; Praga se ni samo priljubila z lepoto svoje krasne leže, temveč z močjo velikih idej, katerim je bila mati cela stoletja. Jedna izmed teh idej je gotovo ideja slovanska, od katere ima drugi pridevek slovanska Praga. In to idejo je gojila Praga v obliki vere že v početku krščanstva v boji proti nemškemu življu, politično sebičnost so prikrivali Vihingi

pod latinsko liturgijo; in isto slovansko idejo goji Praga na polji narodnosti od te dobe, odkar je postala narodnost gaslo vseh tlačanih narodov.

Praga je bila in bode vedno središče občnega življenja češkega naroda; njo imenuje vsak Čeh ne brez uzroka svojo matičko, kakor Rus Moskvo svojo matuško, svojo mamico. Kdor poznaje zgodovino češkega naroda, poznaje tudi zgodovino Prage; njena slava je bila slava celega češkega naroda; nesreča njena, nezgoda celemu narodu.

Tukaj ni mesta, da bi iz zgodovine naštevati vse momente njene nekdanje slave; naša naloga je le, da opozorimo svoje častite bralce, posebno one, kateri že v nekaterih dneh hočejo obiskati zlato, slovansko Prago, na najiminitnejše spomenike iz njenih najsrečnejših časov, a da jih poleg tega spodbudimo z vzgledom, kako se je pouzdignil češki narod, na katerega pobratimstvo more biti ponosen vsak Slovan, v vseh duševnih delih, katera mora občudovati vsak pošten človek.

Prašna brána.

Kader stopimo v Prago s kolodvora državne železnice in jo zavijemo v Hybernske ulice, pozdravlja nas že iz daleč divna monumentalna stavba, katero zapazimo baš na drugem konci teh ulic in katera nas s svojim bogatim arhitektonskim licem neprestano očaruje in zanima, ko že stojimo pred njo. To je Prašná brána (a zdaj smodnišnica), jeden od nekdanjih trinajstih zvonikov Starega mesta praškega in kot mestna vrata z ozirom na divno krasoto jedina stavba na svetu. — Prašna brana je gotski četverokotni zvonik z dvema visokima nadstropjema. Prihodnje leto — po preteku malone četrsto let — bode ta zvonik ne samo

v svojih arhitektonskih okraskih dogotovljen po prvotnem načrtu, ampak bode še dobil novo strogo gotsko streho in še deset kipov nadživotne velikosti iz atelijeja prvih čeških podobarjev. Temelj temu zvoniku je položil kralj Vladislav II. leta 1475., a postavil ga je znameniti arhitekt Matija Rejšek; vendar so oskoda denarja in vojske ovirale njegovo dovršitev, in še le naš čas bode tako srečni, gledati ga v njegovem polnem sjaji. Pri tem ne moremo zamolčati, da so Prašni brani napravile največ škode kanonske krogelje Friderika II., kateri je bil sam velik v umetnosti, uničujoči svobodo, življenje in imenje celih narodov.

Češko narodno gledališče.

Od Prašne brane na levo idemo naravnost po Prikopih in dospemo po Ovočnih in Ferdinandovih ulicah do narodnega gledališča, do tega velikanškega in predivnega spomenika omlajene češke moči, do spomenika požrtvovalnosti, kakeršnih ima malo narodov. Češkega narodnega gledališča ni staval bogatin, kateri je brez zasluge obogatel in kateri nima za narod srca, in samo iz sebičnosti, da bi ga ljudje hvalili in slavili, posvečuje sto tisoč v kak namen. Češko narodno gledališče si je postavil narod, unet za vse dobro in lepo in do zadnjega stana opojen z ljubeznijo do domovine. Češko narodno gledališče je postavila češka dekla, perica, šivilja, postavil ga je dninar, pometaç ulic, drvar, dà celo berač; postavili so ga vsi stanovi češkega društva od najodličnejšega do najprostejšega: postavil ga je ves narod češki! Ne čudimo se torej bratom svojim povltavskim, da se jim solza radosti v očesu zalesketa, kader pogledajo na to svetišče, kjer se jim je njih dolgo hre-

penenje konečno izpolnilo. Vedó dobro, koliko važnosti ima gledališče s svojim umetnostnim smerom ne samo za društvo v obče, ampak koliko važnosti ima češko gledališče v Pragi za narodnost češko posebe. Znano je bilo sicer že poprej, da bodo od tega trenutka, kader se začno redne predstave v češkem gledališču, uspehi in pridobitve češke narodnosti v Pragi kakor lavina narasle; ali da bi se ta uspeh tako hitro razširil in toliko povečal, da bi mnogoštevilni gledališčni vlaki prihajali v Prago ne samo s Češkega, ampak tudi od oddaljenih slovanskih bratov, temu se ni nihče nadejal niti v snu. Češko narodno gledališče začanja biti važno za avstrijske Slovane. Kar so bile nekedar v stari helenski deželi olimpijske igre grškemu narodu, to bode zdaj češko narodno gledališče slovanskim narodom samo v drugačni obliki; ono jih vabi v Prago, da se tu med seboj v velikem številu spoznajo in vez prijateljstva utrdé. Ne daje si sicer za ta čas, ko se ti velikanski obiski še le začenjajo, določiti,

kake dalnje nasledke bodo imela ta zasvedočevanja slovanske uzajemnosti, vendar sodeč po uspehih, katere je prouzročilo lani veliko romanje Čehov v Krakov, daje se sklepati, da bode podobno potovanje, katero snujejo Čehi v slovanske zemlje bodoče leto v zahvalo za letošnje obiskavanje Prage, jednako velikansko v prospeli slovanske ideje.

Za češko narodno gledališče se je začelo nabirati 1. avgusta 1850. Do požara dne 12. avgusta 1881 se je

potrošilo za nje 1,824.805 goldinarjev; po požaru se je nabralo z nova v šestih tednih čez jeden milijon, in se je potem izdalo za dostavljanje in za prizidavanje nove hiše 1,549.565 goldinarjev. — Ono je jedno najkrasnejših na svetu, v njem ima prostora 1800 gledalcev, ima električno razsvetljava, samo domače roke so ga postavile in okrasile do jedne, katera je bila tudi slovanska; bil je to med slikarji naš Šubic, kateri je svoje mojsterstvo v njem sijajno zasvedočil.

Hradčany.

Od narodnega gledišča na desno nekoliko korakov — in mi smo na Františkovem nabrežji. Od tod zagledamo sliko, s kakeršno se ne more nobeno glavno mesto evropsko ponašati in katerega krasota je glavni vzrok, da je Praga, kar se dostaje lepote, peto, ako ne četrto mesto evropsko. Vidimo Malo stran s kraljevskimi Hradčany. Utis je velikanski in veličasten. Pred nami široka Vltava; na desno jo pripenja kakor skala trdni Karlov most s šestnajstimi oboki, na levo se vspenja iz nje zeleni Strelski otok, kjer nad obema visi most. Na nasprotnem bregu se razprostira Mala stran, a nad njo se dvigajo visoko: Petřín, Strahov, kraljevski Hradčany in Belveder, konečno pa še z brega moli zelena Letná.

Pogled na Hradčany, zlasti pa na kraljevski grad, je najbolj veličasten; nad njim se vzdigajoča stolna cerkev sv. Vida kakor njegova krona pa te kar očaruje. Tudi neomikanec, ki nič ne zna o Přemislavcih, o Karlu IV., o Juriji Poděbradskem, o Rudolfa zlatem času in koj po tem o grozni tridesetletni vojski, mora se gledajoč te velikanske in predivne stavbe vprašati: Kdo je ta narod, ki je imel take vladarje, da mu niso samo vsega tega postavili, ampak postaviti mogli? Toda omikanec ve jako dobro, da bi brez zgodovine Prage v

obče in Hradčan posebe bila zgodovina novejše dobe jako ubožna in površna. Kaj vse ni imelo tukaj svojega početka in konca! Koli silne ideje so se razsadile od tod v celi svet! Kakor v novih Atenah je obračala nekdaj vsa srednja Evropa svoje oči v Prago, kjer so imele muze svoje svetišče; od tod so bogateli: Dunaj, Menihov, Draždani, Berolin, Stockholm. — — —

Kraljevski grad praški je prostornejši nego dunajski. Iz njegovih dvoran so največje: korunačna (dvorana za kronanje), vladislavska, nemška in španska; katerih poslednja je jedna največjih dvoran v Evropi. Iz vladislavskega dela gradu moli proti mestu kratko krilo, kjer je v drugem nadstropji „Češka pisarna“, od koder so bili dne 23. maja 1618 namestnik Martinic in Slavata s svojim pisarjem Fabricijem vrženi z okna v jamo. Od tega dne se pričinja češkemu narodu doba tridesetletne grozote, tako da je naposled od tri milijone omikanega in imovitega naroda ostalo nekaj čez 700.000 beračev. Radi pretesnega prostora ne moremo tukaj naštevati vseh zgodovinskih in umetnih ostankov grada in Hradčan, in omenjamo samo to, da je cesar Josip II. hotel iz kraljevskega gradu napraviti jezdarnico, od katere misli ga je vendar odvrnilo tedanje češko plemstvo

Palackega most.

Praga ima šest mostov in jeden most na verigah. Najmlajši most je Palackega most, ki Novo mesto spaja s Smichovim in s sedmimi oboki Vltavo premošča. Delati se je začel 3. julija 1878, in je že bil dovršen 22. decembra 1878. Napravil ga je po svojem načrtu genijalni Julij Reiter, v vodnih stavbah, zlasti v uravnavanji rek na glasu inženier, a po svojem mišljenju poseben prijatelj in pristaš slovanskih narodov. Troški so iznašali 1,157.600 goldinarjev. Kamenje, iz katerega je ta most, kakor obrežje, katero veže, je beli, rdeči in modri granit iz Orlika in Črnega Kostelca, ki ga je pripravljalo za stavbo med drugimi tudi 27 Slovencev z

dolnjega Štajarskega. Pri tem delu, kakor je lomljenje granita na velike kocke, se je pokazalo, da se v životni moči in spretnosti dela zadnji čas vrste na Češkem razni narodi po tem redu: Najprvo Slovenec, potem Čeh, za njim Italijan in na zadnje Nemeč, katerega baš zaradi lenobe in nespretnosti niso mogli rabiti za taka dela. Lomeč granit, zaslužili so si Slovenci po 4 do 5 goldinarjev na dan.

Razgled s Palackega mosta je dražesten in prostoren; od tod se vidi: Višegrad, samostan „Na Slova-nech“, Narodno gledišče in kraljevski Hradčany.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Slavnost sv. Cirila in Metoda se praznuje po vsem slovanskem svetu z veliko slovesnostjo. Po vsem Slovenskem se opravljajo v ta namen službe božje; čitalnice in razna društva prirejajo slavnosti v spomin na sveta slovanska blagovestnika, in tako se njihov god praznuje sijajno tudi v Slovencih. Ali najsjajnejša slavnost se vendar vrši na Velegradu, kjer počivajo ostanki sv. Metoda in kjer je dne 5. t. m. bila velika slavnost. Od vseh strani sveta so pohiteli slovanski rodovi ta dan na Velegrad, in prihaja jih še vsak dan brezštevilna množica. Ogrji so celo strašili Slovake z globo 5 do 10 goldinarjev, za katero pa se niso zmenili Slovaki. — Dne 5. julija t. l. so tudi sklenili zastopniki slovanskih narodov, zbrani na Velegradu, izdavat v spomin slovanskih blagovestnikov velik list v vseh slovanskih jezikih. Poljaki, ki so veliki protivniki Rusov, nočejo se pridružiti temu podjetju, ali zato je vendar mogoče, da se osnuje in izda omenjeni list. Tendencija lista ni nam še znana, ker nam v brzojavki, katero smo dobili od slovanskih zastopnikov na Velegradu, ni bil zajedno določen in razložen njegov program.

Narodnim našim sovražnikom seveda ni všeč, da Slovani tako mnogoštevilno obiskujejo Velegrad, zato so dunajski judovski listi, samo da bi zaustavili večje romanje, raztrobili laž med svet, da so na Velegradu kužne bolezni, in so zahtevali, da se romanje na Velegrad mora prepovedati. Naša vlada je temu glasu verovala in izdala ukaz, v katerem določuje, da so zabavni vlaki na Velegrad propovedani. Sicer vemo, kje je pravi kraj, kjer se goji želja, da bi se prepovedalo romanje, in kjer bi se rado videlo, da bi se Slovanom prepovedalo vsakeršno zbiranje in shajanje. Vykydal, župnik velegaški, sicer odločno trdi v svojih brzojavkah, ki jih razpošilja na razne strani, da ni bolezni na Velegradu; takisto nas zagotavljajo romarji o resničnosti njegovih besed, in vendar vse to nič ne pomaga. Naši sovražniki hočejo svoj namen doseči, in zbrali so si tudi tako sredstvo — bolezen, s katerim lahko največ škodujejo naši stvari. In ravno zato bi bilo želeto, da se taka očividna zlobnost nasprotnikova zatare že v klici.

C. kr. deželni šolski svet kranjski je obrnil, kakor se kaže, zadnji čas vso skrb in pozornost svojo na poboljšanje in uspešno razvijanje našega šolstva. Tudi on, kakor občinstvo naše, mogel se je prepričati, opažujoč politično gibanje naše, da so v to življenje pregloboko posegli nekateri gospodje mladi profesorji in supletenti. In saj ni čuda! Prilike so imeli dovolj; past jim je nastavljal sam kranjske dežele uradni list, kateri jim je odpiral širom svoje predele, da so netili v njem politično strast in razburjali duhove v deželi, ne misleč na žalostne nasledke, ki jih je razruvalo to počenjanje v političnem in potemtakem tudi v društvenem življenju našem. Nikakor ne mislimo kratiti toli odličnim udom naroda, kakor so gospoda profesorji, po postavi jim zagotovljenih državljanskih pravic in dolžnosti, ali držoč se resničnega pregovora: est modus in rebus, prižakovali smo vedno in vselej, da mora njih politično delovanje biti občni stvari na korist, a ne da bi njih utikanje v politiko sejalo razdor med itak malo vrsto slovenske inteligencije. Da bi se tedaj preprečili jednaki nasledki, ukazal je c. kr. deželni šolski svet kranjski srednješolskim profesorjem, da se ne udeležujejo političnih demonstracij. Ta jako primerni in modri korak c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega moramo samo odobravati in želeto, da bi se zloga in jedinstvo povrnila skoro v inteligentne stanove naše, katere nam je tako nepremišljeno

razdrila kratkovidnost in blagohlepnost nekaterih nedomoljubnih političnih pričetnikov in mladih pustolovov.

Na ljubljanskem učiteljski se še zdaj šopiri nemščina v vseh predmetih, a slovenščina, kateri jedini bi moralo biti odkazano gospodujoče mesto, potisnena je v kot, t. j. iz učiteljskega. In zakaj? Zato, ker je na učiteljski učitelj, kateri ne znajo slovenskega jezika, in se torej samo zaradi njih uče vsi predmeti v nemščini. Ne samo, da se s tem godi neodpustljiva krivica slovenskemu jeziku, slovenskim pripravnikom, ampak tudi ker ta učni načrt osmešuje zdrava pedagoška načela v vzgojevanji, bilo je že dolgo potrebno, da se ta nazadnjaški učni načrt presnuje po dejanjskih potrebah našega učiteljstva. Zatorej nas veseli, da je deželni šolski svet kranjski sam vendar izprevidel, da se mora ta načrt predrugačiti, in je ukrenil v ta namen, predložiti prošnjo naučnemu ministerstvu, naj se odsle na učiteljski predavajo vsi predmeti v slovenskem jeziku razven nemščine in pedagogike. — Z učiteljskem je tudi zvezana vadnica, in tudi na ti vadnici je bil učni jezik nemški. Torej slovenski pripravnik, ki ima priti za učitelja na kmete, kjer ima poučevati samo v slovenščini, moral se je pripravljati za svoj poklic na nemški vadnici! Kdo bi to veroval, in vendar je resnica! Človek se mora temu čuditi in se vprašati, kako je to mogoče, da se tak protipedagoški načrt ni še dosle odstranil in nadomestil z zdravim, ko bi vendar moralo biti vsakemu jasno, da ima za slovenske pripravnike zinsla v Ljubljani samo slovensko učiteljske. Zato je res nujna potreba, da naučno ministerstvo to prošnjo uvaži in nam povoljno reši.

Dopolnilne volitve v deželni zbor kranjski.

Ker sta dva odlična uda deželnega zbora kranjskega umrla in se namesto njiju imata voliti dva nova poslanca, to bode zato dopolnilna volitev namesto umrlega K. Rudeža v kmečkih občinah kočevskega okraja dne 25. avgusta t. l., a dne 26. avgusta i. l. bode volilo mesto Idrija v deželni zbor tudi jednega poslanca namesto pokojnega viteza Schneida.

Čitalnica in društvo „Narodni dom“ sta priredila dne 12. t. m. slavnostno besedo z bazarjem v korist „Narodnemu domu“. Vselej se veselimo, kader vidimo, da se vsaj nekaj stori za narodna podjetja; zato nas je tudi vsa radostilo, da so rodoljubi zopet začeli bolj misliti in delovati za „Narodni dom“. Zadnja slavnostna beseda na krasno okrašenem in razsvetljenem vrtu ljubljanske čitalnice nas je jasno prepričala, da se občinstvo celo zanima za naša narodna podjetja, kajti ga je toliko pohitelo na omenjeni vrt, da so bili vsi prostori zasedeni; prepričala nas je, da naj samo rodoljubi take slavnosti snujejo, občinstvo bode že storilo svojo dolžnost. — Veliko zaslugo za dovoljen uspeh bazarja si je pridobila v prvi vrsti znana in jako spoštovana domorodka gospa Murnikova, ki je ta dan zbrala okrog sebe venec najkrasnejših dam ljubljanskih, in sicer gospice: Košeninovo, Jamšekovo, Druškovičevo, Kleinovo in Pavlinovo, katere so z načelnico svojo ta dan od 6. ure popoldne pa malone do polnoči neprenehoma ponujale in prodajale v bazarji preostale dobitke „Narodna doma“. Slovenke po drugih mestih naj bi posnemale njih vzgled! Domoljubno delo povišuje človeka, in za narodno podjetje smo dolžni vsi delati. Razven vojaške godbe je bilo tudi petje. Občinstvo je začelo naukušeno ploskati, ko se je pokazal naš najpriljubljenejši in prvi tenor, gospod Meden. Ploskanju ni hotelo biti konca. Nenavadna in častna ovacija je veljala očividno našemu mojstru

pevcu, kateri se je dolgo časa zaradi raznih spletek umikal javnim nastopom, in občinstvo je torej hotelo s to srčno ovacijo zasvedočiti svojemu ljubljencu, kako mu je drag. In ko je g. Meden začel peti F. S. Vilharja novo skladbo „Mrtva ljubav“, potihnilo je in zamakneno poslušalo občinstvo. Divne besede Preradovičeve je ulil skladatelj v divno glasbo, a naš pevec nam je s svojim predivnim glasom, ki očaruje poslušalca in ga pouzdiguje nad nadzemeljske višine, najlepše raztolmačil napev skladateljev. Ni čuda, ko je g. Meden dopel pesem, da ni ploskanju in odobravanju hotelo biti ne konca ne kraja, in priljubljeni pevec je moral na občno zahtevanje ponoviti svojo pesem. G. Meden je s svojim nastopom dokazal, da mu je samo do občnih koristi in da mu še mari ni osebnih spletek. Da, pravi domoljub ne pozna je v javnem življenju ničesar drugega, nego koristi svoje domovine. Tudi čitalnični pevci so svojo nalogo izvrstno zvršili; občinstvo jim je ploskalo tako burno, da so morali ponavljati svoje pesmi. Konečno nam je še omeniti slavnostnega govora g. Antona Trstenjaka. Govornik je razlagal v daljšem govoru, kedaj in kako so rodoljubi zasnovali „Narodni dom“, tolmačeč njegov pomen v kulturnem pogledu in naglašajoč posebe uzroke, zakaj ne podpirajo vsi Slovenci izdatnejše tega narodnega podjetja. Glavni vzrok je navel, da se je prvi čas sploh mimislilo, da bodo od „Narodnega doma“ imeli koristi samo Ljubljanci, a ne ves narod slovenski, kar je pa celo napačno mnenje, kajti „Nar. dom“ je posvečen „Matici Slovenski“, torej prvemu kulturnemu zavodu našemu, kateri širi znanost in prosveto ne samo po Ljubljani, ampak, in to največ, med celim narodom našim. Ker je torej namen tega zavoda kulturni, uzvišen, ker se delovanje njegovo razprostira na celokupni narod slovenski, zato je tudi dolžnost vsakega Slovenca, da z vso požrtvovalnostjo podpira, goji in deluje za to narodnokulturno podjetje. Vrhu tega je še govornik omenil dveh vzgledov narodne požrtvovalnosti iz najnovejše zgodovine slovanskih narodov, jednega o Hrvatih, a jednega o Čehih, poudarjajoč, da bode jednak spomenik narodne požrtvovalnosti in gorke ljubezni do slovenske domovine „Narodni dom“ v Ljubljani, kot naravnem središču književnega in političnega življenja slovenskega.

Slovensko delavsko pevsko društvo „Slavec“ je imelo te dni svoj občni zbor, iz katerega razvidimo, da to vrlo društvo krepko napreduje: ono je že zdaj najmočnejše pevsko društvo v Ljubljani, ima do šestdeset pevcev, in sodeč po slavnostih in veselicah, prirejenih zadnje leto, smemo mu prerokovati najsijajnejšo bodočnost. Zloga mu je gaslo, katerega se drže vsi gospodje slavci: a znano je, da vsa naša pevška društva z večine zaradi nezloge med udi hirajo ali pa vsaj uspešno ne delujejo. Do zdaj je bil mladi „Slavec“ v tem oziru častna izjema; Bog daj, da bi zložen ostal do sive starosti. — V preteklem letu je imel „Slavec“ 587 gld. 85 kr. dohodkov, 511 gld. 99 kr. pa troškov, torej mu še ostaje v blagajnici 75 goldinarjev 86 krajcarjev. V novi odbor so bili voljeni gospodje: Anton Jeločnik za predsednika, Fr. Sakser za podpredsednika, J. Pajk in A. Gorišek za tajnika, Fr. Dežman za blagajnika, za odbornike pa: A. Kavčič, Vinko Pregl, Fr. Hribar, Jos. Vidmar, Fr. Dekval, Fr. Perdau, Vek. Jeršek, Jos. Kramar, Fr. Grahek in L. Stibil.

Objavlenie ot Soveta S. Peterburgskago Slavjanskago Blagotvoritel'nago Obsčestva. — V slovesnem zboru gg. članov St. Peterburškega Slavjanskago Blagotvoriteljnega Obsčestva 13. maja 1885 ob tisočnici blažene smrti svetega Metoda, nadvladike moravskega, sklenilo se je razpisati natečaj z dvema nagra-

dama, jedno 1500, drugo 500 rubljev, v spomin slovanskih prvoučiteljev za najboljša dela z nasledujo temo:

„Opisati zgodovinski obris, kako so se razvijali občni slovstveni jeziki pri starih Grkih, Italikih, pri novih narodih romanskih (italijanskem, francoskem, španskem) in germanskih (angleškem in nemškem). Razložiti usodo cerkvenega slovenskega jezika pri različnih narodih slovanskih do najnovejšega časa. Zasedovati razširjanje češkega jezika pri Slovakah in Poljakah, — poljskega v Zapadni Rusiji: pri Malorusih in Belorusih, — srbskega pri Hrvatih; zasedovati kolikor je mogoče uspehe ruskega jezika od Petra Velikega ali od Lomonosova do naših dni pri Bolgarjih, Srbih, Hrvatih, Slovencih, Slovakah, Čehih, Lužiških Srbih in Poljakah. Razložiti po kronološkem redu in sistematiško, počenši od Križaniča do poslednjega časa mnenja slovanskih pisateljev o slovstveni slovanski uzajemnosti, o občnem diplomatskem slovanskem jeziku in o slovstveni slovanski jedinstvi. Koncem pa mora pisatelj po prejšnjih preiskavah in zgodovinskih analogijah starih in novih izobraženih dežel pretresti vprašanje, je li mogoče in ali je potrebno slovstveno jedinstvo slovanskih narodnosti? Pri tem ne sme pisatelj prezirati, da so v Italiji, Španiji, Franciji, Angliji in Nemčiji že literarno obdelavali razna krajna narečja in podnarečja, pa vendar to ni oviralo, da so se v teh deželah utrdili občni slovstveni jeziki.“

Dotična dela naj se določijo Sovetu tega društva (S. Peterburg, ploščadj Aleksandrinskago teatra Nr. 7) najpozneje do 11. maja 1888. brez imena pisateljevega, označenega s številko ali šifro.

Ime mora biti priloženo v posebnem, zapečatenem pismu, v katerem se mora povedati tudi dotična številka in šifra.

Po razsodbi se bode najboljšemu delu priznani nagradi izplačali v slovesni seji članov Slavjanskago Obsčestva 14. februarja 1889, ko se bodo razpečatila pisma.

Zgoraj omenjeno delo bi smelo biti pisano v ruščini ali v katerem koli slovanskem narečju, ali pa v kakem bolj znanem zapadnoevropskem jeziku. Ko bi društvo spoznalo za potrebno po sporazumu s pisateljem najboljšo delo dati na svetlo (ko bi bil rokopis, ne pa tiskana knjiga), izda naj je v ruščini, ko bi tudi izvornik ne bil ruski. Pri presojevanji se ima posebno ozirati na te le kakovosti: točnost, polnoto in obdelavanje navedenih faktov, jasnost dokazov in vrednost razlaganja.

Umrli je:

Ivan Urbanec, sollicitator pri g. dr. Gregoriči v Ptuj, † dne 13. julija. Pokojnik, iz vodiške fare na Gorenjskem, spada v prvo vrsto narodnih borcev na Štajarskem. Malo je rodoljubov, kateri bi toliko agitovali in delovali za društveno in politično življenje našega naroda, kolikor ravno Ivan Urbanec: ni ga društva, za katero ne bi on agitoval; ni bilo volitve brez njega: povsod in vselej je delavni in neumorni domoljub Ivan Urbanec porabil vsako priliko in se z njo okoristil v prid slovenski stvari. Kako se je razvijalo narodno življenje na Štajarskem, kake uspehe so dosegali rodoljubi v političnem in društvenem življenju, vse to je lepo opisaval v dopisih „Slovenskega Naroda“. Ivan Urbanec je bil tudi naš sotrudnik in se je vedno jako brigal za prosep „Slovana“. Sicer pa je mnogo pisal v štajarske liste, zlasti v „Slovenskega Gospodarja“. Pokojnik je bil idejalen domoljub, ni poznal sebičnosti v srci svojem; njemu je bilo jedino do koristi slovenskega naroda, a ne do svojih: in ravno v tem je prava vrednost slovenskega domoljuba. Zato oplakuje ves narod izgubo toli uzornega moža, ker ima malo takih. Slava tedaj spominu njegovemu!

Ostali slovanski svet.

Dr. vitez Miklošič se bode letos poslovil od vseučilišča in učencev svojih. Dovršil bode namreč sedemdeseto leto in se bode po takem po zakonu moral odpovedati učiteljevanju. Njemu za namestnika je jednoglasno predložila filozofska fakultata dunajskega vseučilišča njegovega najslavnjšega učenca, prof. Vatroslava Jagića.

Za rektorja magnifika kr. hrvaškega vseučilišča v Zagrebu za leto 1885—86. je imenovan javni redni profesor bogoslovne fakultate dr. Gustav Baron.

Pogled na srbskohrvaško književnost.

„Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani“. Dva zvezka. 8°. Skupaj str. CXX+1086. Rauchova tiskarna v Innsbrucku. Te knjige zato omenjamo, ker nas nje pisatelj dr. Nilles, profesor na vseučilišču v Innsbrucku seznanja z zgodovino grškoistočne združene cerkve v deželah krone sv. Števana. Pisatelj je zajemal gradivo iz raznih arhivov: rimskih, avstrijskih, ogrskih, erdeljskih, hrvaških in drugih in ga tako spretno uredil v šest knjig, da je to delo res znanstveno.

„Povijest razvitka našega jezika hrvačkoga ili srpskoga od najdavnijih vremena do danas“, napisao Marcel Kušar. Dubrovnik. Založil D. Pretner. 1885. Cena 1 gld. Naroča se pri D. Pretnerji. To je prvi zvezek dela mladega filologa.

„Sito i rešeto“, pod tem naslovom bode izdal Stevan J. Jeftić zbirko šaljivih in satirskih svojih spisov. Prva knjiga se je že tiskala konec maja, torej je že gotovo dotiskana. Predplača 75 kr. naj se pošilja pisatelju v Jagodino v Srbiji.

„Gajenje ovaca“ (Gojenje ovac, cirilica), udešeno za naše prilike po raznim piscima i svojoj praktici napisao Sr. Lj. Gavrilović, redovni član „Srpskog poljoprivrednog društva“. Sa 22 slike. Izdalo „Srpsko poljoprivredno društvo“ u Beogradu. U Beogradu. 1885. Cena 50 para ili 25 novč.

„Dela P. P. Petrovića Njeguša“. Pančevo. Naklada braće Jovanovića. 1885. 16°. Str. 119, 184, 67, 122 in 148. Vse lepo vezano: 2 gld. 40 kr.

„Milodarke“. Slikovnica i pripoviedke iz životinjstva. Naklada akad. knjižare Hartmana. Zagreb. 1885. Ciena 70 novč.

„Šta da se radi?“ (Cirilica). Roman N. I. Cerniševskog. Preveo s ruskog J. Smederevo. 1885. 8°. Str. 184. Ciena 1 dinar ili 50 novč.

„Milodarke“ dobroj djeci. Nepoderiva slikovnica za malu djecu. 12 tablica bojadisanih slika. U Zagrebu. Naklada akademijske knjižare Hartmana. 1885. Tvrdo vezano. Ciena 60 novč.

„Ljubomir u Jelisijuma ili Svetozar i Draginja“. Roman Milovana Vidakovića. Knjiga I. Izdanje srpske knjižare braće M. Popovića u Novome Sadu. 1885. Str. 352. Cena 1 gld. 20 kr.

„Govor“, namenjen hiljadugodišnjici slavenskih apostola Kirila i Metoda, 6. aprila 1885. Od Uroša Milutinovića, protopresvitera mitrovačkog. Izdanje „Srpske građanske čitaonice u Mitrovici“. Brzotiskom K. Trumića u Mitrovici. Str. 24.

„Zimnje večeri“, priče (pripovedke) iz narodnoga života u Srbiji, napisao M. Gj. Miličević. U Dobrovniku. Založil D. Pretner. 1885. Cena 1 gld. 20 kr. Založnik Pretner je krasne pripovedke Miličevićeve iz cirilice pretiskal v latinico, da jih zdaj more prebirati

tudi širje hrvaško občinstvo. Miličević spada brez dvojbe med prve pripovedovalce srbske. Mogoče da bode založnik še takisto polatinil Miličevićeve „Ljetne večeri“.

„Interesi Srpstva“. Dr. Dragiša Stanojević je začel v Belem Gradu izdovati ravnokar omenjeno knjigo. Stanojević spada med najumnejše mlade pisatelje in se odlikuje z radikalnimi mislimi o političnih, narodnogospodarskih in društvenih vprašanjih.

„Antiquarian Researches in Illyricum“. Communicated to the Society of Antiquaries by Arthur John Evans. Westminster, 1885. V ti knjigi je tretji in četrti del Evansovih preiskavanj v Iliriku, to je v zemljah Stare Srbije. V tretjem delu so raztolmačena preiskavanja o stari rimski cesti od Solina v Dalmaciji do Skoplja v današnji Dardaniji in o tamkajšnjih starinskih rudokopih. V četrtem delu se opisuje starodavno Skoplje, kjer se je porodil Justinijan, in stara rimska cesta, ki je držala od Skoplja do Niša in do stare Remezijane (zdanje Bele Palanke ali Mustafa pašine Palanke, kakor jo imenujejo Turki). Knjiga je polna starih napisov in ima dva prekrasna zemljevida: južni del romanske Dalmacije in Skoplje. Knjiga je za nas važna in jo priporočamo vsakemu, kdor zna angleški. Iupati pa je tudi, da jo kdo preloži v srbskohrvaški jezik.

„Banović Sekula“ u narodnim pesmama. U Novom Sadu. 1885. 8°. Str. 51. Cena 15 novč.

„Beatrica Frankopan i njezin rod“. Napisao Ivan Kukuljević Sakcinski. Ta krasni sestavek je ponatisnen iz letošnjega „Vienca“. Zagreb. 8°. Str. 72. Cena 50 kr.

„Ilustrovana istorija srpskoga naroda“ od najstarijih vremena do proglašenja nove kraljevine. Za narod i školu. Sa 120 slika. Izdaje Kosta Mandrović. U Beču. 1884 in 1885. Tako je dovršeno to delo, petnajst zvezkov obsežno; namenjeno je širšim krogom. Cena mu je 3 gld. ali 7 dinarjev in 50 par; v platnu pa 3 gld. 60 kr. ali 9 dinarjev. Naroča se pri vsaki knjižari in tudi pri izdajatelji: Kosta Mandrović, Wien, Landstrasse, Hauptstrasse Nr. 22.

„Rukovet Serafinskog cvieća“. Sabrao i uredio O. Petar K. Bačić, franovac reda P. P. odkupitelja. Splet pri A. Zanoniji. Cena 30 kr.

„Opšti zemljopis“ (v cirilici) za najstarije razrede narodnih škola. Sa osobitim obzirom na austro-ugarsku monarkiju. Sastavio Jovan Blagojević, učitelj srp. više djev. škole somborske. Drugo popravljeno izdanje. 1885. Str. 130. Ciena 36 novč.

„Metodika za risanje“ od Gjura Kutena. Skoro bode dogotovljena tudi zadnja knjiga za letošnje ude „Hrv. pedag. zbora“ v Zagrebu. Razpošiljala se bode meseca avgusta.

„Pripovetke Ivana Sergejevića Turgenjeva“ (v cirilici). S ruskog preveo Branko V. Konstantinović (Malinova voda, Ubojica, Hamlet). U Novom Sadu. 1885. Cena 50 kr.

„Orlić“, crnogorski godišnjak, stari i novi, za prostu godinu 1885. Uredio Jovan Sundečić. Nastavek I. poslje god. 1870. Na Cetinju. U štampariji čitaonice cetinjske.

„Smrt i pogreb“ (v cirilici) crnogorskobrdskega mitropolita Visariona Ljubiše, preminuvšeg na Cetinju 14. aprila 1883. Oplakao Dionizije Miković. Spljet. Štamparija Rušo & Marić. 1885. Str. 18.

„Pravo“, pravniški list, jel je izhajati letos v Belem Gradu.

„Naše doba“. Politični list; začel izhajati v Novem Sadu. Urednik dr. Stevan Pavlović. Gaslo mu je „kikindski“ program v duhu Angjelićevem.

„Pčela“, ilustriran list za srbske pčelare, izhaja v Belem Gradu vsak mesec po jedenkrat in stoji 4 dinarje ali 3 gld.

„Težak“, organ srbskega poljedelskega društva v Belem Gradu. Celoletna naročnina 4 gld.

„Strela“, humorističnosatirski list je bil napovedal „Dušan Rogić, urednik „Srpskega Zabavnika“ v Zagrebu. Izhajati ima po dvakrat na mesec. Cena do konca leta 1 gld. 50 kr.

„Prosvjeta“. Ta leposlovni list izhaja v Sarajevu.

„Srbinovi zapisnici“. Zapisuje Srbin Miloš Grabovački. Izhajajo na mesec po jedenkrat. Predplača za celo leto 60 kr. naj se pošilja v Zemun.

„Ilustrovana knjižica o životinjama“ (V cirilici). Namenjena odrasloj Srpčadi. Napisao Mita Nešković. U Vel. Bečkereku 1885. Mala 8°. Sa 64 lepe bojadisane slike sisavaca, ptica, gmizavaca, riba i leptira. Ciena 60 novč.

„Srpske narodne pjesme“ iz Like i Banije, koje je sakupio i za štampu priredio Nikola Begović. Knjiga prva. U Zagrebu. 1885. Mala 8°. Str. XXXII+230. Ciena 70 novč. — Begović je jako prikupljen pri srbski mladini; važnosti narodnih pesmi pa nam tako ni potreba posebe poudarjati.

„Bugetni govor“ dra. Josipa Franka, držan u saborskoj sjednici od 24. travnja god. 1885. (Po stenografskih zapiskih.) Prenatisneno iz „Pozora“. Zagreb. 1885. 8°. Str. 37. Cena 30 kr.

„Crte iz slavonske kjiževnosti u XVIII. vieku“. Sakupio J. Forko, profesor kr. velike realke u Osieku. Prefiskano iz školskoga izvješća (1883—1884) osječke kr. velike realke.

„Das rechtliche Verhältniss Kroatiens zu Ungarn“, besprochen von dr. Georg Jellinek und dr. Josef Pliverić. Agram. 1885.

„Kraljević Marko“, istorijska rasprava. Požarevac, 1885. Štampano u filijalu zadruge štamparskih radenika.

„Gajenje male dece“ Marije Manasejine, prevela s ruskoga dr. Draga Ločić, u Beogradu, u kraljevsko-srpskoj državnoj štampariji. 24 izdanje Čupićeve zadužbine.

„Godišnjica Nikole Čupića.“ knjiga 7., pri naša naslednje spise: 1.) Etnografska razstava v Moskvi 1867., od M. Miličevića; 2.) Iz stare srbske književnosti, od Sv. Vulovića; 3.) Bajron, od Sv. Nikolajevića; 4.) O zgodovini Belega Grada; 5.) Statistika Belega Grada, od St. Koturovića; 6.) K izučavanju zdanje ustne srbske poezije, od Sv. Vulovića; 7.) K bibliografiji o Petru II. Petrovići Njeguši. Cena knjigi 1 gld. 50 kr.

Znani pesmi: „Hej Slovani!“ in „Naprej“ ste dali povoda deželnemu poveljniku baronu Filipoviću, da je ukazal vojaškim godbam, da jih ne smejo več igrati. Znano je, da se zadnji čas v zlati, slovanski Pragi jako pojo o raznih slavnostih slovanske pesmi, a izmed njih najrajši omenjeni dve pesmi. Zgodilo se je nedavno, da je na Sofijinem otoku zahtevalo občinstvo od vojaške godbe, naj igra slovanske pesmi. Ker pa mu godba po ukazu ni mogla ustreči, poslali so jo domu, a poslali koj po neko privatno godbo, ki je prišla in igrala obe pesmi: „Hej Slovani!“ in „Naprej!“

Knjiga „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“, katero je po svojem povratku iz Rusije izdal znani slovenski pisatelj, profesor dr. Fran Celestin,

dobiva se sedaj pri gospodu pisatelji v Zagrebu po znanih ceni 1 gld. in 10 kr. za pošto. Prvotna cena jej je bila 4 gld. Onim, ki se zanimajo za ruske razmere, priporočamo prav toplo to zanimivo delo.

Dne 29. januarja 1887. bode ravno petdeset let, kar je umrl slavni ruski pesnik Puškin. Da se ta dan dostojno proslavi, predložil je profesor Storozenko v moskovskem „Obščestvu ljubitelej rossijskoj slovesnosti“, da se znova izdado vsa dela Puškinova. Dozdanja dela je teško dobiti tudi za drag denar; zato je omenjeno društvo naročilo V. E. Jakuškinu, da zbere vse gradivo in izdela načrte o izdavanji Puškinovih del za omikani svet kakor tudi za narod.

Kocipinjskij je izdal delo: „Pisni, dumki i šukim ruskago naroda na Podolji, Ukrajini i Malorosiji“. Maloruske pesmi, zbrane v ti zbirki, so pravi biser prostonarodne maloruske poezije. Maloruska narodna pesem je srčna, nežna, čustvena in se dokaj razločuje od velikoruske, katera je bolj poezija razuma. Dočim v velikoruski poeziji prevladuje epska objektivnost, maloruska je bolj subjektivna in liriska.

Puškinov spomenik v Kišinjevu. Nedavno je bila velika slavnost v Kišinjevu. Odkrit je bil namreč spomenik velikemu pesniku ruskemu A. C. Puškinu. Puškin je od 1820—1823 preživel v Kišinjevu, in ta kratka doba spada med vašnejše perijode njegovega pesniškega delovanja. Tuse je prav za prav raznel najlepši cvet Puškinove poezije, zato mu je mestni zastop kišinjevski, spoštujoč spomin svojega pesnika, postavil krasen spomenik.

Ruski knez Krapotkin, kateri je bil obsojen na več let ječe in je zaprt na Francoskem, piše v angleških novinah „Nineteenth Century“ (Devetnajsti vek) znamenite članke o ruskem poslanstvu v srednji Aziji, dokazujoč, da morajo Rusi osvojiti vso zemljo do Paropamiza, kateri je naravna meja Avganistanu od severa.

Znani slavist Louis Léger je izdal delo: „Le monde Slave au XIX. siècle — Leçons d'ouverture au cours de langues et littératures d'origine Slave“. — V prvem delu govori o zgodovini stolice slovanskih literatur v „Collège de France“; v drugem razpravlja, kakšne so bile razmere Slovanov v času, ko je Adam Mickiewicz imel svoja predavanja v pariškem „Collège de France“, in kakšne so danes; v tretjem pa razlaga, katerih načel se drži, kader predava o literaturah in življenji slovanskih plemen.

Na vseučilišči v Petrogradu se je odprl tudi odel za romanskogermansko filologijo. Predsednik temu odelu je znani akademik in pisatelj Wesselovsky, a udje tega filozofskega društva so z večine sami profesorji vseh ruskih vseučilišč. Namen in naloga temu odelu je, znanstveno preučavati književne proizvode zahodnoevropskih narodov.

Banka „Slavija“ je sklenila v mesecih januarji, februarji in marci t. l. 11.670 novih zavarovanj za 13.278.993 gold. 96 kr. kapitala ter je za to prejela 362.393 gld. 70 kr. zavarovalnine in pristojbin. Za škode je plačala v teh treh mesecih 86.938 gld. 95 kr. Denarni promet osrednje blagajnice je iznašal 1.780.311 gld. 64 kr. V posojilnicah je bilo v tem času naloženih 366.198 gld. 74 kr., na zemljišča posojenih pa 570.623 gld. 41 kr. Gasilne brizgalnice je dobilo šest občin. — Samoupravna društva za zavarovanje pokojnin postajajo od dne do dne bolj priljubljena. Dokaz temu je, da štejejo do konca marca 1885 že 1236 členov, ki so skupno zavarovali 140.945 gld. 52 kr. pokojnin in zato se obvezali uplačati 502.416 gld. 13 kr. ulog. — Tudi zastopniški pokojninski fond se izdatno in hitro množi, kajti koncem marca t. l. je imel že 52.428 gld. 65 kr. imenja.

☞ Razne novice. ☞

Dasi šteje „nebeško kraljestvo“ 400 milijonov podložnikov, vendar se v njem tiska in izdaje samo 22 listov, in sicer 12 v kitajskem, 9 v angleškem in 1 v francoskem jeziku. Vidi se, da Kitajci ne bero baš radi, kar nam potrjuje veliko razmerje med številom novin in prebivalcev. Naravno je tudi, da imajo lastniki in izdajatelji kitajskih listov jako malo naročnikov.

Said Bargaš, sultan zanzibarski, je neki velik obožavatelj dam. Ko je bil nekega dne povabljen k angleškemu rezidentu, bilo je tam več evropskih dam, in sultan je vsem dajal bonbone. Jedni teh dam pa je dal mnogo več nego drugim. Česčena Angličanka je vprašala po tolmači, zakaj jo je tako odlikoval. In sultan je odgovoril: „Ona je dobila zato več bonbonov, ker so njena usta še jedenkrat večja nego njenih tovarišic.“

Glasovi o lepoti Slovank. Rohrer trdi v svojem opisu prebivalcev avstrijske države, da je mnogo Čehinj obdarjenih s toliko lepoto, da zares lepših deklet ni bilo ne v stari Joniji. Slovenka pa (zlasti Kranjica z Gorenjskega) se odlikuje med vsemi Slovankami z beloto in čistoto oprave: ona bi mogla biti uzor dunajskim modisticam! (Krasen poklon, pa tudi zaslužen.) Neki Nемеc piše, da je videl toliko lepih žen in deklet ruskih, katere bi bil brez dvojbe Herodot imel za Amazonke. Slavni nemški filozof Kant je imenoval Poljsko „raj žen“. Toda Poljakinje niso samo lepe, ampak imajo še mnogo drugih lepih kreposti.

Zakaj govore ženske več nego moški, pojasnjuje nam kronist iz petnajstega veka tako le: Ko je bil Adam ustvarjen, odvel ga je Bog v raj. Tu je zaspal, in zdaj je uzal Bog jedno rebro iz njegga in mu je ustvaril ženo Evo. Zategadelj ima vsak moški jedno rebro manj nego ženska. Potemtakem je jasno in prav, da ženske, kader so same, več govore nego moški; kajti ženska je ustvarjena iz rebra in kosti, a moški iz zemlje: ako denemo kosti v vrečo in ž njo tresemo, to veliko bolj hrumi, kakor pa če tresemo z zemljo.

Ivan Vasiljevič, imenovan „veliki“, osnovec carstva in silni vladar (1440—1503) je nadzoroval izpolnjevanje dolžnosti svojih uradnikov jako energično in je pokaral vsakega brezvestnika, ki bi pozabil na svoje dolžnosti; in te graje, ki so bile posebne, ne prekose nič veliko denasnih težkih „kazni“. Te navadne graje so najčestje zadele sodnike in uradnike. Ako se je prepričal o zanemarjanju dolžnosti katerega uradnika, dal ga je nepričakovano ujeti v sodniški sobi. Štirje sluge krvnikov so ga potem nesli počasi po vseh ulicah moskovskih, pred njimi pa je šel peti krvnik, pokajoč glasno z velikim bičem. Tak sprevod se je pomikal do carske palače, tu se je zaustavil, a car Ivan je zdajci stopil predenj, ogovoril je pozabljivca, naštel mu je po imenu vse storjene pregreške in ga svaril, naj opusti zla dela in naj postane zvesti sodnik Rusije, sicer bodo možje, ki so ga do sem prinesli, drugače ž njim ravnali. Nato je peti krvnik glasno počil z bičem in stvar je bila re-

šena; ljudstvo pa je hvalilo svojega pravičnega vladarja. Spokorjenik pa je zopet odšel v svojo pisarno, kjer je mogel premišljati o svojem dogodku in o tem, kako se mu bode treba popboljšati.

Obiskovalce zlate matere Prage naj opozorimo na neko imenitnost, katero je vredno, da si jo vsak ogleda, kdor v Prago pride. Jedna najkrasnejših palač v Pragi je stara zbornica, prenovljena od 1840—1848 povsema v gotskem zlogu. Ta zbornica ima slovečo astronomsko uro, katero je naredil l. 1490. magister Hanuš. Mnogo in mnogo let je bila zapuščena, dokler je v najnovejšem času niso popravili. Na nji so zaznamovane ure od 1—24. Prva ura začenja s solničnim zahodom. Ona kaže razven tega meseca in dneve, menjanje meseca in še druge astronomske prikazni. Ko odbije ura, odprejo se dve okni nad uro in se prikaže dvanajst apostolov, zaporedoma stopajoč jeden za drugim po hodniku okoli oken. Na jedni strani ure stoji smrt in zvoneč kima nekemu človeku, ki poleg nje stoji. Pravljica pravi, da je to neki Žid, kateri bi se rad z vrečo denarjev odkupil, ali ne more. Vrhu kazalcev je postavljen petelin, ki po vsaki uri živo zapoje. Po tem se vidi, da je ta ura redka umetnina.

Nobeden izobražen človek ne bode jedel danes brez vilice, katerih raba kaže neko stopinjo civilizacije. In koliko časa je minilo, predno so se jim ljudje privadili! Italijanski profesor Giovanni Lumbroso je spisal kratko, ali jako mikavno študijo o tem prepotrebem orodju, študijo, ki pokazuje korenito preiskavanje pisateljevo. Najprvo dokazuje Lumbroso, da se v klasičnem starem veku niso rabile vilice. Navaja pisatelje, kateri so pisali o tem, kako je bilo treba nežno in spretno prijeti za jedi — s prsti. Pred tisoč leti se je pojavila potem forchetta (vilice), in sicer v beneški kroniki Damianovi. Damiano omenja, da je vilice uvela v Benetkah neka carjigraška princesinja. Ali ta novina se ni mogla prikupiti in udomačiti pri Benečanih. Dvesto let niso vilice v Italiji nič bolj napredovale in so imele v ostali Evropi še manj sreče. Leta 1360. so se pojavile v Florenciji, ali Lumbroso dvoji, da bi to bile prave vilice, ampak zdi se mu, da so to bile škarje, ki so jih obešale dame na obleko. V 16. veku se je razširila raba vilic po Francoskem, potem po Nemškem, in čudno še le v 17. veku na Angleškem.

V nekem javnem društvu so se nabirali doneski za uboge. Dama, ki je pobirala denarje, poda krožnik tudi bogatemu gospodu, ki pa je bil kot skupuh znan po celem mestu. „Nič nimam!“ zakliče jezno mož, ko ni hotela dama razumeti njegovega, z roko danega znamenja. — „To si vzemite nekaj“, odgovori gospa s krožnikom, „saj jaz nabiram za uboge!“

Listnica upravnštva:

Spoštovani g. J. Modrič na P.: Vaša naročnina plačana do 30. septembra 1885.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unauje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošilajo upravnštvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.

Tisek „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelja in lastnika: Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar. — Urednik: Anton Trstenjak.